

מראי מקומות - פסחים

ק"ח.

שכל מקום שמצינו זנות אנדרלמוסיא באה לעולם. וביאר המלא העומר, שבאמת העונש היה מחמת הזנות, אלא שכמבואר בסוגייתנו שאין הקב"ה מעניש את הגוף תחילה, אלא תחילה נוטל ממונם, ובזה נתקיים העונש. על זה ביאר הכתוב, שכיון שמלאה הארץ חמס, ממילא אי אפשר לעונשם בממונם, שהרי אין זה שלהם באמת, ואי אפשר לעונשם בממון של אחרים, ועל כרחך צריך להשחית הגוף.

ה. קשה מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף כתב רשב"ם כלומר נס גדול וכו'. ובמכתב מאליהו (עמ' 179) כתב, שח"ו לומר שהנס גדול וקשה לפניו, אלא הכוונה שצריך האדם להתבונן ולדעת הפלא הגדול במזונותיו של אדם, כשם שמכיר בפלא הגדול של קריעת ים סוף. וזהו שכתב רשב"ם שנפקא מינה למבעי רחמי, דהיינו שבבקשת רחמים נכיר את גדלות הנס בדבר המזונות, ונבאר בתפלתנו שאין זה ענין טבעי כמו שטועים בני אדם.

ו. ובמזונות כתיב בעצבון פירש רשב"ם, ש'עצבון' משמע שתיים. והרש"ש הקשה מכאן על מה שכתבו המדקדקים דהוספת האותיות 'האמנת' ו' ניתוספות לפעמים להקטין הענין, וכמו שאמרנו לענין 'אישון', שהוא איש קטן הנראה באישון של אדם, ואילו כאן משמע להיפך שהוא בא להגדיל, וצ"ע.

ז. דאילו בגאולה כתיב המלאך הגואל אותי כתב המהרש"א דהיינו גאולה בעולם הזה, אבל בגאולה שלעתיד לבא הקב"ה בעצמו יגאלם.

ח. זלגו עיניו דמעות ביאר המהרש"א, שבכה משום שהיה סבור שמאכלו שוה לשל חמור לפי שמזונות של חמור יולידו טבע חומרי, ולא נתקרה דעתו עד שנאמר לו שיאכל לחם כי טעם הדגן מביא לאדם דעת וכו'.

ט. אשרינו אם עמדנו בראשונה בהערות להגרי"ש פירש לפי גירסתנו, שיותר טוב היה לו לאכול עם הבהמה באבוס, ושלא יהא צריך להגיע לקללה של בזיעת אפך. והמהרש"א פירש שאמר 'אשרינו' לפי שקודם החטא היתה פרנסתן מצויה בלא טורח כלל, ועל זה אמר אביי שעדיין לא פלטינן מינה, כלומר שאנו אוכלים עשב השדה בלא טורח כלל.

י. וסמיך ליה לגוזר ים סוף לגזרים העיר המהרש"א, שאין הפסוקים סמוכין כלל, ואם משום שהם במזמור אחד, היה לנו לומר קשין מזונותיו כבריאת

המשך בעמוד הבא

א. ברכת השיר

נחלקו הראשונים האם מברכים קודם ההלל. שיטת הרמב"ן והר"ן ועוד ראשונים שמברכין קודם ההלל, שהרי קיי"ל (נדה נא), כל הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה לפניו, וכיון שמברכים לאחריו צריך ברכה לפניו. אבל הראשונים הביאו בשם הגאונים (הר"ן הביא בשם רב האי גאון) שאין מברכים, וביאר רב האי משום שאין אנו קורין אותו בתורת קריאה, אלא בתורת אומר שירה. ולגבי הגמרא בנדה, כתב הר"ן ליישב לדעת רב האי שברכת יהללך אינה ברכה על ההלל אלא על כוס רביעי, וכיון שאין ברכה לאחריה אינה טעונה גם ברכה לפנייה. וכתב שלכך שאלה הגמרא מאי ברכת השיר, הגם שודאי ידעה איזו ברכה מברכין אחר הלל, אלא שכאן כיון שאינה אלא ברכת השבח שאלה איזו ברכה מברכים. ועיין עוד בחידושי הגרי"ז על הרמב"ם (הל' חנוכה) שביאר ב' הדינים בהלל לדעת רב האי גאון.

ב. ורבי יוחנן אמר נשמת כל חי

רשב"ם ותוס' פירשו שהכוונה אף נשמת כל חי, וכתב רשב"ם שודאי אומרים יהללך כבכל מקום שאומרים הלל, וקבעוהו לאחר הלל הגדול. אולם התוס' הביאו שרבינו חיים כהן לא היה חותם יהללך, כי אם בנשמת לבדו. והרא"ש (סי' ל"ב) פירש בדעת רשב"ם שהיה חותם בשניהם, יהללך אחר הלל, ונשמת אחר הלל הגדול, ובשניהם היה חותם מלך מהולל בתשבחות, אבל ר' חיים כהן, אף שהיה אומר יהללך, לא היה חותם בה, אלא היה סומך על מה שהיה חותם בסוף ישתבח. ובשו"ע (סי' ת"פ) ובמ"ב (שם סק"ה) שיש חותמין אחר יהללך, ויש חותמין אחר ישתבח, אולם לדינא אין חותמין בשתייהם.

ג. מפני שהקב"ה יושב ברומו של

עולם ומחלק מזונות לכל בריה

העיר המהרש"א, ממה שאמרנו בברכות (ד) שבכל יום אומרים תהלה לדוד ולא הלל הגדול, משום שיש בה תרתי, שהקב"ה מפרנס הכל, וגם הוא על סדר הא"ב. ותירץ, שבהלל הגדול מפורש יותר שהוא מפרנס הכל, וגם כל ענין המזמור שייך לזה, עיין שם, ולכך בסעודת הפסח, ראוי יותר לומר הלל זה. אבל בתפילה, ראוי יותר לומר תהלה לדוד, שיש בה כ"ב אותיות של תורה, ואין עומדין להתפלל אלא מתוך דבר הלכה ודבר של תורה, ובזה יש כ"ב אותיות של תורה.

ד. הודו לה' שגובה חובתו של אדם בטובתו

ביאר רשב"ם, שהוא מפסידו ממון ומכפר על גופו. ובהו ביאר המלא העומר (למהרא"ל צינץ-פ' נח) מה שנאמר (בראשית ו, יג) 'כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ', ופירש רש"י שלא נחתם דינם אלא על הגזל, וקודם לזה כתב רש"י

ק"ח. (המשך)

יב. וסמיך ליה לא תשא שמע שוא קרי ביה לא תשיא כתב החפץ חיים (פתיחה, לאוין, באר מים חיים אות ב') שאיסור זה הוא גם בסיפור לשון הרע שהוא אמת. ואף שהתורה קראו 'שוא', שמשמע שהוא שקר, מאחר וגם מי שהשמיע דבריו לדיין קודם שבא בעל דין חבירו עובר בלאו זה, וזה ודאי אפילו בדבר אמת, מסתבר שגם איסור זה של לשון הרע הוא גם על האמת. ומה שהתורה קראו שוא, הוא מפני שהמספר לשון הרע על חבירו ודאי יערב גם דברים של שקר בתוך סיפורו כדי להטעים הדבר להשומע.

יג. קרי ביה לא תשיא כתב רשב"ם שאין גורסים זאת, שהרי גם המספר או המעיד בפיו נושא שמע שוא. אולם המהרש"א במכות (כג.) כתב, שבכל הספרים גורסים כן, ויש לפרש שהלשון 'תשא' אינו מלשון נושא כפיו, אלא מלשון קבלה, ולכך צריכים לדרוש על המספר ועל המעיד 'לא תשיא', כלומר, שלא תגרום שיתקבל ממך.

יד. וכי מאחר דאיכא הלל הגדול אנו מאי טעמא אמרינן האי בשאגת אריה (סי' ס"ט) הביא מה שצייד הרמב"ן שדין אמירת הלל הוא הלכה למשה מסיני. והקשה עליו השאגת אריה מסוגייתנו, שאם הוא הלכה למשה מסיני ודאי צריכים לאומרה. ואף אם ההלכה למשה מסיני היא מדין יו"ט, והדין לומר הלל על כל צרה וצרה שנגאלו וכו' אינו הלכה למשה מסיני, מכל מקום הואיל וכבר מצינו הלכה למשה מסיני לומר נוסח זה, ודאי עדיף לאומרו יותר מהלל הגדול שלא מצינו הלכה לאומרו, ועיין שם שהסיק שאינו מן התורה.

טו. יורקמו שר הברד התוס' בתענית (ב.) הקשו, שבפסוקים בירמיה משמע שהקב"ה לא נתן המפתחות של זעם ביד אחרים, ותירצו, שרק שאר כלי זעם לא ניתנו לשליח, אבל הזעם של ברד ניתן.

טז. אני שר של אש ארד ואקרר מבפנים כתב המהרש"א, ששר הברד לא ידע שהבטיח הקב"ה לגבריא. אולם עדיין קשה, מדוע לא השיב גבריא ששכר הבטיח לו הקב"ה. ובכן יהוידע ביאר באופן אחר, שאם כן היה שר הברד יכול לענות לו, מניין לך שהבטחתך עומדת להתקיים עתה, שמא הכוונה לבנים אחרים של הקב"ה.

שמים וארץ וכמכת בכורות, וככל הניסים הכתובים במזמור זה, והניח בקושיא. ובחכמת מנוח ביאר שהדרשה היא שכתוב 'נותן לחם לכל בשר' ביחד עם הפסוקים המדברים על הנסים, ולא עם הפסוקים העוסקים בטבע הבריאה, וכיון שהגדול שבהם הוא קריעת ים סוף, וגם דומה למזונות, שקריעת ים סוף היה בין לצדיקים ובין לרשעים של ישראל, כן הוא גם לענין מזונות.

יז. כל המבזה את המועדות כאילו עובד עבודה זרה פירש רשב"ם, שהעושה מלאכה בחול המועד, איסורו נלמד ממה שנאמר 'את חג המצות תשמור', וסמוך לזה אלהי מסכה לא תעשה לך'. ובתוס' (חגיגה יח.) הוכיחו מזה שדעת רשב"ם שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מדאורייתא, אבל התוס' חולקים וסוברים שאיסור המלאכה בחול המועד הוא רק מדרבנן, וקשה שאם הוא רק מדרבנן כיצד שייך לומר על זה כאילו עובד עבודה זרה.

ובביאור הלכה (סי' תק"ל) משמע שפירש, שלפי השיטות שמלאכת חוה"מ אינה אלא מדרבנן, סוגייתנו מדברת ביום טוב עצמו, (עוד הביא שיטת הרמב"ן שחלק מהמלאכות אסורות בחוה"מ מן התורה, וחלקם רק מדרבנן, עיין שם).

וברמב"ם (יו"ט פ"ו ה"ז) כתב, 'כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים שנאמר וכו' וכל המבזה את המועדות כאילו נטפל לע"ז'. לכאורה מבואר מדברי הרמב"ם שכוונת סוגייתנו היא על מי שאינו מכבד ומענג את היו"ט כראוי. ולפי זה מובן יותר לשון 'מבזה', ולא כתב מחלל, שהרי לא חילל את המועדות, אלא מבזה אותם בכך שאינו מכבדם ומענגם כראוי.

ורש"י באבות (פ"ג מ"א) פירש כרשב"ם, ששנינו שם המבזה את המועדות אין לו חלק לעוה"ב, ופירש דהיינו העושה מלאכה בחול המועד, אבל כתב עוד שנהג בהם מנהג חול באכילה ושתייה, ולפי זה מבואר גם הלשון 'מבזה'. ובמה שכתב שיש הנהגת קודש וחול בענין אכילה בחוה"מ, אף שלכאורה אין חיוב לאכול פת, ביאר ר' שמואל (זכרון שמואל עמ' קנח) על פי המכילתא 'קדשהו באכילה ושתייה וכסות נקייה'. ולפירוש רשב"ם צריך ביאור מהו לשון 'מבזה', ובפירוש רבינו יונה (אבות שם) ביאר כרשב"ם, ופירש לשון מבזה שמחזיק את חול המועד כאילו הוא חול.